بوون و هەبوون.. هیوا محەمەد ئەمین

پرسیارە گرنگ ، مانادار و هەستیارەکان لەنێو هەر کۆمەلگەیەک دا هەمیشە لەڕێگەی جیهانبینیی بۆ دنیا ی (بوون) ، دەنە نێو پڕۆسە ی ژیانەوە ! واتا چەندێک کۆمەڵگە کار لەسەر سەلماندن و چەسپاندن ی پرنسیپ ی " بێبوونکردن " ی تاک وەکو گرنگترین و هەستیارترین دەزی نەو کۆمەڵگە بکات ، ئەوا ئەو کۆمەڵگەیە بەپێویست دەبێتە کۆمەڵگەیەک ی چالاک ، دامەزراو و زیندو . بێبوونکردن لێرە دا دەستپێکە بۆ بەواقیعیکردنی تاک لەنێو کۆمەڵگە دا ، نەک ئەنجام . ئامانجە بۆ بنیاتنان ی کۆمەڵگەیەک ی بەختەوەر و پایەدار ، نەک کەرەستەیەک . جەوهەر و کرۆک ی دنیابینیی بوون لەئاست ی تاک دا ، تێڕوانین و تێڕامانەکی شێواز شاقوڵییە ، کە لە ئاست ئەرک و بەرپرسیارێتیی خۆی دا کار ی قوڵ و بەپەرۆش لەسەر دیاریکردن ، سەلماندن و چەسپاندن ی پایە و بایەخ ی مرۆڤ بەگشتیی و تاکەکەس بەتایبەتیی ، لە ئاست ی کۆمەڵگە دا دەکات . بەهەمان شێوەش بوون و ڕۆڵ و کاریگەریی ئەو وەکو کەسایەتیەکی ئازاد ، خاوەن ئیرادە ، بنیاتنەر ، داهێنەر و سەربەخۆ دەسەلمێنێت . دەزی " بوون " ناوەندەکی گرنگ و هەستیارە بۆ سەرجەم باس و خواستەکان ی نێو کۆمەلگە ، کە زۆرێک لە دیدگە و کایە فەلسەفیی ، ئەدەبیی ، هونەریی و مێژوییەکان کە ئامانج تیایان دا ئازادکردن ی مرۆڤە لە بەربەستەکان ، بەرەوخۆی کێش دەکات ! لێرە دا نمونەیەک بۆئامانج دەگرم ، تاکو لەوڕێگەیەوە بتوانم مەفهوم و جیهانبینیی دنیای " بوون " و پڕاکتیزەکردن ی پڕۆسە ی (بێبوونکردن) لەنێو کۆمەڵگە دا بەرجەستە بکەم

لە پڕۆگرام ی خوێندن ی پۆل ی یەکەم ی بنەڕەتیی وڵاتێک ی دیموکراسیی و پێشکەوتوو ی وەک ئەڵمانیا دا یەکەم وشە و ڕستە کە منداڵ ی پێئاشنا دەکرێت : (من ، منم – تۆ ، تۆیت) ە ! ئەم ڕستەیە لە ڕواڵەت دا منداڵانە یان زۆر سادە و ساکار دێتە پێش چاو و بەر زەینمان ، بەڵام لە ناوەڕۆک دا دەشێت فەلسەفەیەک ی گرنگ ی کۆمەڵایەتیی و مێژویەک ی پڕکێشە ، ئاڵۆزیی و ململانێی مرۆڤایەتیی تیای دا بەرجەستە بووبێت لە سادەترین شێوە و تێگەیشتن بۆ ئەو ڕستەیە ئەویە ، کە هەم من بوونم هەیە و هەمیش تۆ . لێرە دا من – تۆ بەپێی سروشت ی مرۆڤایەتیی خۆیان هەڵگری دوو جەمسەر ی ناکۆک و دژبەیەکن ، بەڵام پەیوەندیەکی دیالێکتیکیانە هەردوولا ی دژبەیەک و

تاکەک پێکەوە گرێ دەدات.

لەنێوان من – تۆش دا بەڵام پرنسیپێک بوونی هەیە ، کە باوەڕبوون ، داننـــان و قبـــوڵکردنی یەکتـــرییە وەکـــو واقیعێـــک ی تاکەکەســـیی و کۆمەڵایەتیی لەنێو کۆمەڵگە دا . لە تێگەیشتن و تێڕامانێک ی دی بۆ ئەو دەربڕینە ئەوەیە ، کە " مـــن " منێـــک ی جیـــاوازم و " تۆ " ش بەهەمان مەفهوم تۆیەکی جیاوازیت . لەنێوان من – تۆ ش دا دەشێت بەڵام توانا ی ئەوە هەبێ ، کە سروشتی جیاوازییەکان بکرێنە خاڵ ی یەکانگیریی و هاوبەش ، تاکو لەڕێگەیانەوە ئەو ئامانج و ئەنجامانە بەدەستبێت کە بەلایەنی کەمەوە بتوانن دوو دراوسێ ی باش بۆیەکتری بـــن . واتـــا کێشـــانکێش ، جەمســەربەندیی و ســـروشت ی جیـــاوازیی و ململانێکانی من – تۆ دەشێت و دەگونجێت کە بکرێنە بنەمایەک ی پتەو ، بەڵام زۆر سادە بۆ پێکەوەژیانێک ی ڕاستەقینە و ئاشتیانە لە چوارچێوەی هەر کۆمەڵگەیەک دا . کار و ئەرکی کۆمەڵگە ی دیموکراتیی و شارســـتانیی ، جێختکـــردن و پێـــداگیرییە لەســـەر بنیاتنـــان و دروستکردنی کەسایەتیی و سەلماندن ی بوونی(من) وەک ناوەندێک ی گرنگ لەنێو کۆمەڵگە دا . کۆمەڵگەیەک ی لەوجۆرەش ، بەپێویست توانا ی ئەوەی دەبێت هەبێ ، کە بوون ی من و بنیات ی کەسایەتیی من وەک بوون و کەسایەتییەکی ئازاد ، سەربەخۆ ، خاوەن ئیرادە ، چالاک ، بەرهەمدار ، داهێنەر و ڕۆڵبگێڕ ئاوێتە بە دنیابینیی و کۆی دەزگا و دەمەزراوەکانی خۆی بکات ، تاکو زەمینە ی ئەوە بڕەخسێت کە کۆ ی سیستەم ی سیاسیی ، ئابووریی ، کۆمەڵایەتیی و ڕۆشنبیرییەکان بخرێنە خزمەت بەرژەوەندیی من و هەر تاکەک ی وەکو منەوە .

بچـــووککردنەوە و ئاراســـتەکردنی کۆمەڵگە و کۆی ئەو سیســـتەم و دامەزراوانە تـــاکو ڕادە و ئاســـتی ئەوەی کە تـــاک گرنگتریـــن و شایستەترین بەشـی کۆمەڵگەیە ، دەشێـت بـــاشترین مێتۆدێک بێت بۆ پاراستن ، سەلماندن و چەسپاندنی من و بوونی من وەک تاکێک ، و دەستەبەرکردن ی مافەکانی هەر تاکێک ی تر و پاراستن ی هاوسەنگیی ئاسایش و ئارامیی بە سەرجەم کۆمەڵگە . لە هەلومەرجێک ی وەها دا تاک دەبێتە بوونێک ی ڕیالیستیی و خاوەن ڕۆحێک ی ئازاد ، مانادار ، کرێکـدار و مێژویـــی ، لە هەمـــان کـــاتیش دا فـــاکتەرێک ی گرنـــگ و کـــاریگەر بۆ گۆڕینـــی کۆمەڵگە . بەرهەمهێنـــان ی مرۆڤ ی ئـــازاد ، دروستکردنی خەون و ئیرادەیە لە بوونی کەسایەتیی ئەو دا ، مرۆڤ ی ئازاد کاتێک لە ناخ و ویژدانی دا خەونێک چەکەرە دەکات ، ئەوا خەونـــی ئەو خەونێـــک دەبێـــت بە زینگە ، خـــزمەت بە نیشتیمـــان ، دادپەروەریی ، ئازادیی ، پاراستنی ماف ی مرۆڤ و ڕێزگرتن بە ژن و منداڵ و .... تاد

لەپەیوەست بەو بابەتە دا، کە پلە شیعرێکی شەهید مەلا عەلی بەناو ی (سێدارە) دەکەینە نموونەیەک بۆ پێشاندان و بەرجەستەکردن ی ئەو خەسڵەت، خەون و ڕۆح ی ئازادە ی کە شاعیر ی لەسێدارەدراو لە بوون ی کەسایەتیی ڕاناو ی "من" دا دەخوازێت وەسفی بکات:

بەشم چونکە مردنی ناوجێ نیە
شادم کە تا دواهەناسەش بەپێوەم
مەرگی ئاوا ناگۆڕمەوە بە سەد ژین
ژینێ سەرم بۆ دوژمن بێ بە پەرژین
سەربەرزیە کە پێڕاوم ئەبینم
بەسەر سەری دوژمنەوە لەبەرزین

لێرە دا شاعیر باس لە دوو دنیا ی جیاواز ی "ژیان" و "بوون" دەکات، ژیانێک کە بۆ هەمووانە و دەبێت لەپێناوی جوانکردن و بەخشینی مانا و ناوەڕۆکێک پێی، قوربانی بدەیت، بوونێکیش کە پێویستە لە ناخ و کەسایەتیی "من" دا خەسڵەت ی مرۆڤێک ی ئازاد، بەئاگا، ژیاندۆست و خۆنەویست، کە ناخوازێت ژیانێک ی پوچ، بێناوەڕۆک و بێخەسڵەت بژێت، بەرجەستە بکات. لێرە دا دەگەینە ئەو ئەنجامە ی، کە جیهان ی (بوون) لە گۆشەنیگا و ڕۆژنە ی فەلسەفە ی کۆمەڵایەتیی و مرۆڤایەتیی دا، جیهانێکە کە مرۆڤ بە خەسڵەت ی ڕەوشت، پاکیی، وەفا، خەون، هەڵوێست، ڕۆح ی ئازاد و هەست ی مرۆڤبوون بارگاویی دەکات. بەبایەخکردن و بەکاریگەرکردن ی فەلسەفە ی بەبوونکردن ی تاک و کەسایەتیی تاک لە کۆمەڵگە دا، زەمینە ساز دەکات بۆ بچوککردنەوە و بێبەهاکردن ی من ی تاک، تاکو ڕادە و ئاست ی کەسایەتیێک ی لاواز، بێبایەخ، بێبەرهەم، فەرامۆشکراو، بەکاربەر، بەکرێک، بەپاشکۆکراو، بەکەرەستەکراو و بەدیسپلینکراو. زەمینەسازبوون بۆ بنیاتنان ی کۆمەڵگەیەک، کە تاک تیای دا بێبەها، بێکاریگەر و خاڵیی لە ڕۆح ی ئازاد و ئیرادە بکرێت، ئەوا ئەو کۆمەڵگەیە دەبێتە جەستەیەکی بێگیان، کە لە دواجار دا و بەتێپەڕبوون ی کات کۆتایی بەبوونی خۆی و ڕۆژگاری خۆی دەهێنێت. ماک یان هۆکاری سازبوونی ئەم زەمینەیەش هاوجووت و هاوتەریبە لەگەڵ سەرهەڵدان و هاتنەکایە ی جیهانێک کە ڕێک ناتەبا و دژبەر ی جیهان ی بوونە، ئەویش جیهان و دنیابینیی (هەبوون)ە.

هەبوون لە سادەترین پێناسە و واتا دا، بریتییە لە هەر شتێک ی مادیی کە مرۆڤ ئارەزو ی هەبوون ی دەکات. شێواز ی تێڕوانین و تێڕامانی دنیابینیی جیهان ی (هەبوون) شێوازێک ی ئاسۆییە کە یەک بوعد و تاکلایەنانە بۆ بوون، ناخ ی کەسایەتیی مرۆڤ، کۆمەڵگە،

مێژو و دیاردە کۆمەڵایەتییەکان ، دەڕوانێت . لێرە دا ژیان وەک
هونەرێک وایە و هەر جیهان و دنیابینییەک بەجۆرێک لێیدەڕوانێت و
مامەڵە ی لەگەڵ دا دەکات ! مامەڵە ی دنیابینیی بوون گەڕانە
بەدوای دیوە ستاتیکیی و ڕوناکیەکەی مر□ق ، واتا ئەو خەسڵەتە
مرۆڤایەتیی و مۆڕالییە ی ، کە پێویستە کەسایەتیی مرۆڤی لەسەر
بنیاتنرابێت . بوونی خەسڵەتێکی وەهایشە کە دەتوانێت کۆمەڵگە
ئاراستە ی ئارامیی و بەختەوەریی بکات . دنیابینیی هەبوون بەڵام
لەسەر (شت) ەکانە ، واتا ئەو شتە مادیانە ی کە مر□ق ب□بڕانەوە
و بێکۆتا ئارەزوی خاوەنداری□تیان دەکات . کورتکردنەوە و
ساخکردنەوەی ڕۆح ، کرۆک ، ئیرادە ، ڕەوشت و بەها ی مڕۆڤ لە دنیا
ی بازاڕ و خاوەنداری□تیی دا ، جگە لە کردنی مر□ق ب□کۆیلەیەکی دنیا
ی بازاڕ هیچی تر بەباڵای دا نا بڕدرێت .
ئەگەرچی دنیا ی هەبوون خاوەنی تێڕوانین و تێڕامانێک ی سادە ،
ڕوکەش ، تەمبەڵ و بێخەسڵەتە بۆ گشت کۆمەڵگە و کۆ ی مرۆڤایەتیی ،
بەڵام هێز ، تین و گوڕی ئەوەی تێدا هەیە ، کە دەرگا ی جیهانێکی
ئاڵۆز ، کێشەدار و شێواو بەڕوو ی کۆمەڵگە دا واڵا بکات ، بەجۆرێک
کە مر□ق ئاسان نەبێت بە شەقڵ و خەسڵەتی خۆیەوە توانای
بەدەستهێنانی هێز و ڕۆڵگێڕانی هەبێت .
جیهان ی (هەبوون) لە دید و تێڕوانینی خۆی دا بۆ کۆمەلگە و
مرۆڤایەتیی ، کار لەسەر بنیاتنانی کۆمەڵگەیەک دەکات ، کە لەسەر
سێ ستون و پایە ی موڵکداری□تیی ، دەستەڵات و قازانج بنیاتنراوە .
لێرە دا تۆ چەندێک لە ڕوبەر و پانتایی دنیا ی هەبوون دا توانا و
وزە ی خۆت بەگەڕبخەیت ، هێندەش دەتوانیت دەستەڵات لەنێو کۆمەڵگە
دا بەدەستبهێنیت . دەستەڵات بەڵام بۆئەوەی بەردەوامیی بەخۆی بدات
، دەبێت هەم خاوەنی پاشخانێک لە دنیای فەلسەفەی هەبوون بێت هەمیش
خاوەنی بازاڕێک ی سیاسیی و ئابوریی بێت ، ئاش ی ئەم بازاڕەش
تەنیا بە باراشی سەرمایە و قازانج هەڵدەسوڕێت . ئەم هاوکێشەیە
دەمانگەێنێتە ئەو باوەڕ و ئەنجامە ی ، کە ئەگەر بخوازیت چەندێک
بەختەوەر و ئاسودە بیت ، دەبێت بەهەمان بڕ و ئەندازەش خاوەن ی
موڵک و سامان بیت ؟! پرسیارە گرنگەکە لێرە دا بەڵام ئەوەیە کە ،
ئایا بەڕاستیی خەرمانێک لە پارە و سامان دەتوانێت مر□ق ئاراستە ی
دنیا ی خۆشبەختیی و بەختەوەریی بکات ؟! کێشە ، گرفت و ئاڵۆزییەکە
لێرە دا ئەوە نیە کە وەڵام بە بەڵێ یان نەخێر بێت ، بەڵکو لە
دوورکەوتنەوە ، نائامادی□یی و شوێنبزربوونی دنیا ی بوون و پڕۆسە ی
بەبوونکردنی مرۆڤە لە واقیعی کۆمەڵگە دا. ئاڵۆزیی و گرفتێک ی دی
لە جیهان و دنیابینیی (هەبوون) دا ئەوەیە ، کە چەندێک خواست و
ئیشتیها بۆبەدەستهێنان ی دنیای (هەبوون) زیاتر بێت ، بەهەمان

ئەندازەش ڕۆحیەتی مرۆقبوون ، و نرخ و پێگە ی عەقڵ و ئاوەزیش دادەبەزنە ئاستێک ی نزم لە جیهان ی غەریزەکان . ئالێرەدایە کە دەبێت ئیدی زەنگ ی مەترسییەکان لەسەر پاشەڕۆژ ی تاک و کۆمەڵگە لە هۆش ، ئاوەز و بوونی ئێمە دا بزرنگێتەوە ! ئا لەم وەرچەرخانە مێژوییەدایە ، کە خێر ی دنیای من وەک بوونێک ی مۆڕاڵیی ، گرنگ و شایستە لە ئاسۆوە ئاودیوی دنیای تاریک ی جیهانی (هەبوون) دەبێت !! لەسەرهەڵدان ی ڕۆژگارێکی وەهادایە ، کە " من " ی کاریگەر ، داهێنەر و خاوەن ئیرادە و ڕۆح ی ئازاد دەبێتە کاراکتەرێکی بێڕۆح ، بەکاربەر ، کۆیلە و بێئیرادە . مەترسیدارترین قۆناخی مێژویی هەر کۆمەڵگە و شارستانەتیەک لەوێ دا دەستپێدەکات ، کە جیهان ی " هەبوون " باڵادەستیی و دەستەڵاتی خۆی بەسەر کۆ ی کایە و جومگەکانی جیهانی (بوون) دا بسەپێنێت . شێرکۆ بێکەس لە قەسیدە ی " ئێستا کچێک نیشتیمانمە " دا ئاماژە بە ئەو مەتەکەیە ی جیهان ی (هەبوون) دەکات ، و لە جەستە ، ڕۆح و ناخ ی کۆمەڵگە ی کورد لە باشور ی کوردستان دا بەرجەستەی دەکات :

ئەوا ئەمڕۆش پێڵاو ی لاستیک زێڕینە و
ڕوبار ئەکڕێ و
شاخ ئەفرۆشێ و
ئەیەوێ دەریاچە قوت دا و .
تەماعی کردۆتە مانگ و
داوادەکا بۆی داگرن

لەم هاوکێشە و جیهانە ترسناک و نوێیە دا مرۆق ی ئالودەبوو بە دنیا ی (هەبوون) ، ناتوانێت خاوەنی هیچ ئامانج و مۆڕاڵ یان خەونێک بۆ مرۆقایەتیی بێت ! مەفهومی " من ، منم – تۆ ، تۆیت " چیتر بایەخ ، گرنگیی و کاریگەریی خۆی وەکو بەهایەکی مرۆقایەتیی ، ئەخلاقیی ، مێژویی و یاسایی لەدەستدەدات ! چ " تۆ " یان " من " وەک تاک ، کەسایەتیی و مرۆڤێکی سروشتیی ، سەربەخۆ و خاوەن ڕەوشت و ئاکار ی بەرز و باڵا دەبنە موڵک و خاوەندارێتیی ئەوانی دی ، و لەوەش ترسناکتر ئاوێتە و بارگاویی بە جیهان ی پوچ ، بێناوەڕۆک ، بێڕۆح و بێمانا ی دنیا ی (هەبوون) دەبن . مەترسییەکان ی دنیا و جیهانبینیی هەبوون تەنیا لەچوارچێوە ی موڵکدارێتیی دنیا ی " شتەکان " دا نیە ، بەڵکو لەوەدایە کەدەستەڵات بەدەستدەهێنێت ، دەستەڵاتێک ، کە نەک " تۆ " یاخود " من " وەک تاک ، کەسایەتیی و مرۆڤێک ، بەڵکو سەرجەم ڕەگەز ، پێکهاتە ژیاریی و سامانە مەعنەوییەکانی کۆمەڵگەش وەکو ڕەوشت ، کردار ، ئەڤین و ئەڤینداریی

، ئیرادە ، ماف ، ئیمان و ئیماندارێتیی ، شەڕع و ئایین ، زانین و زانیاریی ، هونەر ، ئەدەب ، داد و دادگەریی ، و تەنانەت مێژو ، شارستانێتیی و سەروەری□کانی کۆمەڵگەش دەخاتە ژێر ڕکێف و کاریگەریی جیهان ی (هەبوون) ەوە . کۆمەڵگە ی کورد لە باشور ی کوردستان ڕێک لە بار و دۆخێک ی وەها دا ڕۆژگار ی خۆی بەڕێدەکات . نابێت پێمان سەیر و سەرسوڕمان بێت ، کە لە جیهانبینیی و دنیا ی ” هەبوون ” دا کە کوڕە مەسئولێک ی دەوڵەمەند و ساماندار داوا لە کچێک بکات کە دانەوێتەوە و پێڵاوەکانی ماچ بکات . واتا کێشە ی مرۆڤ ی کورد لەمڕۆ دا بەتەنیا هێندە نیە کە برسیی و نەبووە ، بەڵکو لەوەش خراپتر و کارەساتبارتر ئەوەیە ، کە پێناسە ، بوون ، بەها و ڕونا کاییی ئەو وەک تاک و کەسایەتییەکی ئازاد ، خاوەن ئیرادە ، ب□ه□ر□دار ، داهێنەر و خاوەن ڕەوشتڕی بەرز و باڵا ، بێبایەخ دەکرێت و ماڵئاوایی لە دنیا ی ” بوون ” دەکات ! لە دنیا ی ” ه□ب□وون “ی□ش دا فەرامۆش دەکرێت و بۆ دواجاریش ئەستێرە ی درەوشاوە ی دنیا ی ” بوون ” ی ئەو دەکوژێتەوە .

هیوا محەمەد ئەمین

22.1.2022